

KÖNYVISMERTETŐ

Palánkai Tibor,
Kengyel Ákos, Kutasi Gábor,
Benczés István,
Nagy Sándor Gyula:

A globális és regionális integráció gazdaságtana

Budapest: Akadémiai Kiadó, 2011.
387 oldal

A gazdaságelméletek mindig szívesen foglalkoztak a kialakult gazdasági rendszerek jövőjével, várható alakulásával. Marx átfogó – ma többek által újra felhasznált – kritikái mellett a gazdasági folyamatok időbeni és térbeli változásai értelmezése másoknak is témája volt. Például 1928-ban *Sombart és Schmalenbach egyaránt a kapitalista korszak strukturális változásait vetítették előre, annak racionalizmusában bízva a válságkerülő állapotokig eljutást remélve. A gazdaság és fejlődés tervszerű, racionális célját tűzte ki a szovjet gazdaság, majd a világ egy részén a szocialista gazdaság, ami részben átörökölte, részben új válságjelenségekkel élte meg fennállásának évtizedeit. A változásokat magas elméleti indoklások készítették elő, vagy utánmagyarázatok kísérték – az elméletek azonban az 1920-as évektől fokozatosan tűntek el az eredményorientált gyakorlat mögül. A gazdaság növekedésének célja az anyagi értelemben vett növekedés. Píllérei: 1/ a termelés (a javak és*

termékesített szolgáltatások előállítás), 2/ a hatékonyság (a javak és szolgáltatások minél alacsonyabb költségen történő előállítás) és 3/ a fogyasztás (a megtermelt javak és szolgáltatások felhasználása). *Az optimális működést jellemzi 1/ a minél több és többféle áru és szolgáltatás létrehozása, 2/ az előállítás költségeinek csökkentése, ezzel 3/ a fogyasztás növekedése és egyre magasabb szinten történő stabilizálása.*

Az optimális működés feltételei az ösztönző és minél szabadabb piac, a támogató, likvid, stabil és innovatív pénzügyi rendszer, a politikailag semleges szabályzó és ellenőrző rendszer, a politikai felhatalmazással élő állam irányítása a pillanatnyi és a négyévente tisztázott értékrend alapján a globálisan szerveződő együttműködés rendszerében, az integrációs egyensúlyok megtartásának igyekezetével.

A gazdaság működésének magyarázatára született elméletekben sokféle szempont érvényesül. Az elméleteket megelőző gyakorlati folyamatok tapasztalatai önmagukban is rendszert alkottak, amit a tudományok fejlődésével egyre sokoldalúbban lehetett kutatni, kísérletezni, kifejteni, alkalmazását megteremteni és bizonyos tényezők alapján ilyen vagy olyan rendszerként meghatározni. A gazdaságtan elméletválasztásába beépült kritériumok vagy értékek egy része – bármi legyen is eredeti forrásuk – egyszer s mindenkorra kötöttek, nem befolyásolja őket az, hogy részt vesznek-e az egyik elméletből a másikba való átmenetekben. Ha a releváns gazdaságtani értékek listáját röviden tartjuk, és ha közelebbi leírásuk homályos marad, akkor az olyan

értékek, mint a munka, a pontosság, az együttműködés/hatáskör és a termelékenység a tudomány állandó tulajdonságai lesznek. Ám kevés gazdaságtörténeti tájékozottság is elég ahhoz, hogy felismerjük: ezeknek az értékeknek mind az alkalmazása, mind a nekik tulajdonított, viszonylagos fontosság koronként jelentősen változik. Az ilyen értékváltozások közül sok összekapcsolódik a tudományos elmélet tartós vagy átmeneti megváltozásával, bővülésével. Ilyen a tudás szerepe, amelyet Drucker már az 1960-as években bevezetett. A föld, a tőke és a munkaerő szükség mint növekedési korlátok mellé az elemzők további termelési tényezőket vonhattak be allokációs vizsgálataikba: az információt és tudást mint termelési tényezőt. A tőke és tudás azonos értékévé váltak, a *piacra* termelő társadalom *piacnak* termelő társadalommá változott.

A gazdaságelméletek az 1930-as évekig elérték azt a pontot, amikor új vagy más problémamegoldásokat nem tudtak nyújtani. A szovjet típusú rendszer eltűnésével a világ látszólag egységes tőkés rendszerében a túlvállalás jelei mutatkoznak. A tőke, mint terjeszkedés, verseny és felhalmozás hajtotta rendszer, egyszerre dinamikus és destruktív. Ezek azonban ma globális és regionális integrációs folyamatban léteznek, ahol egyre inkább kitűnnek az eddig elleplezett vagy kitolt korlátok. Strukturális az ellentét a transznacionális tőke és a nemzetállamok között, az ettől elválaszthatatlan monopólium és verseny, a termelés növekvő társadalmi-asulása és a termékek diszkriminatív elsajátítása, a nemzetközi munkamegosztás és az egyes nemzeti hatal-

mak hegemonista törekvése között. A tőke csak eszközként használja a regionális integrációkat, ezekkel mielőbb szakítani akar. Teljesen integrált globális rendszert követel, ehhez azonban egyelőre képtelen egy világkormányt létrehozni. Ez azt mutatja, hogy a tőkerendszer is túlvállalja magát.

Ebből adódik a válság általános-sága is, ami egyetemes, globális, elhúzódó, kúszo lefolyású. Ma a kialakult gazdaságelméletekből semmit nem lehet a folyamatok megváltoztatásáért teendőket alapjául tekinteni. Egyesek ugyan megkísérik a különböző gazdaságfilozófiák alapján kialakított szakmai érvek ütköztetését, de Krugman – mások mellett – azt javasolja, hogy mindenki változtatson gazdaságpolitikáján. A magyar értékelők közül többen foglalkoznak a gazdaság átpolitizáltságával, hasonlóan új utakat, paradigmaváltást javasolva. A megoldáskeresésekben nincs ideológia: Jeffrey Sachs azt tanácsolja kormányának, fektessen be többet az emberi és infrastrukturális tőkébe. Jellemző a Financial Times áttekintése, miszerint a mai tőkeáramlási modellt „nehéz a tankönyvekben olvasható közgazdasági elméletekkel megmagyarázni”, ugyanis a jelenlegi „bizarr világban” viszonylag szegény országok hiteleznek hatalmas összegeket a gazdag amerikai fogyasztónak, rendkívül alacsony kamatra. A válságmagyarázatok során elemző kiadványok is megjelennek – másokból ugyan, érdekes megvilágításba helyezve a gazdasági történéseket. „Más ez a válság” – tartják amerikai szerzők 2009-ben, és ezt sokan vallják, mert az átalakulás hívei, miközben a folyamat bonyolultságát és komplexitását hangsúlyozzák, többnyire nem rendelkeznek konkrét elképzeléssel a folyamat történelmi ívéről és kimeneteléről. Ezt támasztja alá az utóbbi tíz év közgazdasági Nobel-díjazottjainak munkássága a folyamatok és jelenségek vizsgálatában és magyarázatában.

Uralkodóak azok a praktikus megoldások, amelyeket a felhasználók – különösebb elméleti támasztékok nélkül – vetnek be a megoldáskeresésbe.

A globalitás és integráció mindent felülíró folyamatában számos olyan tényező hat, amelyek aligha kapcsolhatók valamely gazdaságelméletéhez. A pénzügyi rendszer minden eleme egy irányba mutat: a rövid távú haszonszerzés felé, amelyből talán hosszú távú kiegyenlítődéssé lesz.

A ma feltárható gazdasági folyamatokat új kötetükben Palánkai Tibor, Kengyel Ákos, Kutasi Gábor, Benczés István, Nagy Sándor Gyula szerzők dicséretes módon láttatják is, ezzel bizonyítva a hazai (köz)gazdaságtani irodalom jövőorientált színvonalát.

Az érdeklődők különös figyelemmel vehetik kézbe a globális és regionális integráció gazdaságtanával foglalkozó új művet. Alkotói eddig számos alkalommal nyújtottak értékes információkat a gazdasági folyamatok megvilágításával. Az egyes fejezetekben az alkotó együttes tagjai többször is szerepelnek – egységes szellemiséggel, változatos oldalról – nagyívű perspektívába helyezve a részleteket.

A szerzők következetesen érzékeltetik, hogy a gazdálkodás fejlődésében a tudás gyarapodásának mindig döntő szerepe volt, a tudomány és a gazdaság kapcsolata nemcsak az iparban, de a termelés minden ágában szorosabbá vált. A tudományos eredmények gyakorlati alkalmazásához szükséges idő rövidebb, a kutatás szerepe nagyobb lett. Minden elméleti hivatkozás nélkül a huszadik századra gyakorlatiasabbá alakult a világ. Az 1987 utáni évtizedekben a világgazdaságban csökkent a gazdaság konjunkturális kilengése, az állami eladósodás mérséklődött, az államháztartások egyre több helyen váltak fenntarthatóvá. A szervezett globális pénzpiac megteremtette a lehetőségét a fejlesztésekhez szükséges források

megszerzéséhez, egyre több innováció, szervezeti és technikai újítás, termékfejlesztés – általában fogyasztói haszon jöhetett létre. A gazdaság minden részét érintő változások fenntartásában nagy szerepe volt és van az információs és kommunikációs rendszereknek. Közben érlelődtek a válság okozói, mert annak idején Keynes is utalt arra, hogy a pénzpiaci racionalitás csak mikroszinten (az egyes ügyletekben) lehető fel, makroszinten viszont rendszerint a „csordaszellem” érvényesül. Ez a mikroszintű racionalitás mozgatja a válsággal való szembefordulást és foglalkoztatja a világgazdaság elemzőit.

A gazdaságelmélet alapvetései, különösen a pénzügyi közgazdaságtan, eddig a hatékony piacok elméletének és a globalizáció átfogó érvényesülésének keretében, számos kutatással, jelentékeny matematikai apparátussal bizonyította azt, hogy a rendszer egészének gazdasági kockázatai megoldhatóak. A szocialista rendszer felszámolódása erősítette a tőkés rendszer átfogó érvényesülésének bizonyosságát – a legutóbbi időig uralkodó doktrína pedig, amely szerint a költségvetési politika eleve hatástalan, a pénzpolitikát pedig szabályok kötik meg, ezért kárt az sem okozhat – indokolatlan önbizalmat keltett. Ez az állítás a folyamatosan megújuló válságok tükrében nem tartható. Érzékeny erre a magyar nemzeti gazdaságpolitika is, ezért a szerzők most megjelent kötetükben átfogó részletezéssel igyekeznek feltárni a bonyolult összefüggéseket.

A szerzők a világgazdaságra organikus rendszerként tekintenek, amelyben a globalizáció egyre több függést sző. Ebben a termelő, és szolgáltató rendszerek tulajdonviszonyai, az országok fejlődése, egyensúlyviszonyaik, gazdasági partnerkapcsolataik, gazdasági stabilitásuk és teljesítményük a közösségi kapcsolatoktól válik meghatározottá. A folyamatok

regionális intézményekbe szerveződnek, de globálisan is egyre több intézmény szolgálja e folyamatokat, de ezek szabályozó súlya azonban egyetlen vagy fejletlen. A változásokat erőteljes differenciálódás kíséri, ami az egyes országokban és a globalizált világban jelent súlyos terheket.

Mindezek együttesen és külön-külön, esetenként didaktikus formában, jelennek meg a szakmailag igényes nyelvezettel íródott műben. A kötet fő fejezetei: I. Világgazdaság és integráció (3 részfejezet), II. A globális és regionális integráció genezise (13), III. A nemzetközi integráció értelmezései (15), IV. Integrációs intézmények – reguláció-kormányzás (36), V. Az integráció hatásai – költségek és hasznok (26), VI. Csatlakozási és tagsági kritériumok – integrációérettség (8 részfeje-

zet). A 309 felhasznált mű, amelyből 45 magyar, célorientált válogatás, továbbgondolkodásra, tájékozódásra készíti az olvasót.

A kötet is igazolja, hogy az 1930-as évekre kialakult gazdaságelméletek (lényegében nemzeti megoldások), majd a gazdasági kísérletek (a keynesizmus, irányított gazdaság, korporációk, államosítás vagy pénzforgalom-korlátozás, Alan Greenspan globális be nem avatkozási gyakorlat stb.) többé nem életképesek. A ma válságkorszaknak tekintett szakaszban a globális hálózatok eredményeképpen nem omlott össze a nemzetközi kereskedelem, nem szűnt meg a világ szabad pénzforgalma, a migrációs folyamatok, az országok nem tértek vissza a munkahelymegőrző és nem utolsósorban, inflációgerjesztő politikához. Az államok adósságai

ugyan megugrottak, de szabályozásuk minden esetben már nemzetközi síkon érzékelhető befolyás alá került. A globális térben a magánpiacok (vállalatok) elvárásai már az államokat is kötelezik, bár a kockázat zöme alapvetően magánjellegű marad. A világgazdaságban erősödik a szabályozottság igénye, hasonló módon értékelődik fel a bizalom és kiszámíthatóság társadalomlélektani szerepe.

A kötetben a nemzetközi integrációval összefüggő mikro- és makrofolyamatok elemző feldolgozása történik, számos példa bemutatásával, megkönnyítve a bonyolult kapcsolatrendszer működésének megértését, és az aktualitásokon túlmutatva, azokat szerzőink igyekeznek stratégiaiailag értelmezhetővé tenni.

Krisztián Béla

HIBAIGAZÍTÁS

2012 évi 2. számunkban sajnálatos elírás folytán „**A tudásérték meghatározása minőségügyi szempontból hálózatelemzési módszerekkel**” című cikkünk szerzője hibásan jelent meg. A cikk szerzője helyesen egyedül: **Csiszér Tamás**. Elnézést kérünk a szerzőtől és az olvasóktól!

CONTENTS

REKETTYE, Gábor

Perception and Evaluation of Prices 2

MAROSSY, Zita

The statistical characteristics of extreme price movements in the Hungarian power exchange 14

BENCSIK, Andrea – MAROSI, Ildikó – DÓRY, Tibor

Desired culture and real value judgement – Precondition of development a knowledge management system in a higher education institution 25

KOVÁCS, Kármén – KUTI, Mónika

The effect of marketing assets and activities on shareholder value 41

SZIVA, Ivett

Co-opetition and the competitiveness of touristic destinations. „Where was, where it was not..?” 52

Book review 61

VEZETÉSTUDOMÁNY